Mapa jeskyně Výpustek z roku 1807 od Antonína Loly, Sammlungen des Fürsten von und zu Liechtenstein, Hausarchiv, Inv.-Nr.: PK338
Reprofoto Peter Kubelka

První mapa jeskyně Výpustek znovu nalezena

Petr Zajíček

V roce 2011 se pracovníkům Správy jeskyní ČR, oddělení péče o jeskyně, podařilo vypátrat místo uložení velmi významného historického dokumentu, který byl více než sto let považován za ztracený či zničený. Jedná se o vůbec první mapu jeskynního systému Výpustek z roku 1807, kterou na příkaz majitelů pozemků Lichtenštejnů nakreslil dvorní inženýr Antonín Lola.

Není přesně znám důvod, proč Lichtenštejnové nechali všechny tehdy dostupné prostory Výpustku zmapovat. Jedním z důvodů byly patrně úpravy, které krátce poté majitelé v jeskyni provedli. Mimo jiné šlo o propojení Nízké chodby s chodbou Knížecí v části, která je dnes nazývána Prostřílené místo, a pravděpodobně souvisely se záměrem zpřístupnit jeskyni veřejnosti. Jedna z dobových maleb a další záznamy vypovídají o tom, že na přelomu 18. a 19. století probíhaly ve Výpustku organizované návštěvy, i když neexistují doklady o oficiálním zpřístupnění veřejnosti, tak jak to například bylo krátce po objevu Chýnovské jeskyně v 60. letech 19. století. Nicméně precizní Lolova mapa Výpustku byla na světě, avšak nikdo ji nepublikoval a patrně dlouho ležela bez použití. Písemný záznam, který dokladuje její využití, pochází až z roku 1882. Tehdy z ní čerpal vedoucí prehistorické komise archeolog Josef Szombathy, když

Lolův podpis s letopočtem 1807 na konci Knížecí chodby *Foto Petr Zajíček*

vytvářel svou vlastní mapu během výzkumů ve Výpustku. V té době byla Lolova mapa stále uložena v archivu Lichtenštejnů.

Od 80. let 19. století probíhaly ve Výpustku mnohé práce, ať již výzkumné, nebo úpravné. Vše bylo bohatě dokumentováno, vznikaly nové mapy a byly objeveny nové části složitého labyrintu chodeb, dómů a propastí. Nikde však nefigurovala Lolova mapa. Významný krasový badatel a archeolg Karel Absolon se o ní ve své knize *Moravský kras*, kde jeskyni Výpustek věnuje obsáhlou stať, zmiňuje jako o ztraceném dokumentu: *„Roku 1807 byl pořízen knížecím lichtenštejnským inženýrem Františkem Lolou* (chybně uvedeno křestní jméno; pozn. aut.) *podrobný plán jeskyně Výpustek. Tento plán se bohužel nezachoval, ale byl znám J. Szombathymu, který se v 80. letech 19. stol. zabýval výzkumem Výpustku a Lolův plán svými měřeními doplnil."*

Dá se říci, že tato zmínka je posledním historickým záznamem, který pravděpodobně ovlivnil i další generace badatelů. Většina totiž zřejmě považovala Absolonův údaj za pravdivý, tudíž ani nezkoušela pátrat po místě uložení.

V rámci své pracovní činnosti jsem si vzal za úkol zjistit alespoň nějaké informace o osudu Lolovy mapy. Poslední stopa místa jejího uložení tedy pochází z dob Szombathyho, kdy se s jistotou nacházela v archivu Lichtenštejnů. Bylo pravděpodobné, že odpovědi na nejasnosti ohledně Lolovy mapy budou právě zde. Archiv Lichtenštejnů se nachází na třech místech: v hlavním městě Lichtenštejnska Vaduzu, dále ve Vídni a v Moravském zemském archivu v Brně. V prvé fázi bylo nutné zjistit, zda Lolova mapa stále neleží někde opomenuta v archivu jejích majitelů. První kroky tedy vedly do Brna, kde však v seznamu map moravských lichtenštejských velkostatků nefigurovala. Byly zde však jiné povrchové mapy, jejichž autorem byl Lola. Zásadní obrat v pátrání nastal, když od pracovníka archivu Lichtenštejnů v knížecích sbírkách a muzeu Lichtenštejnů ve Vídni přišla na můj e-mailový dotaz v únoru 2011 stručná odpověď: *„Mapa je v knížecím archivu, ale v současné době je restaurována."*

Unikátní historický dokument tedy stále existuje a patrně bude cenným přínosem k historii jeskyně Výpustek. Restaurátorské práce na díle byly dokončeny na podzim 2011 a poté následovaly ze strany SJ ČR legislativní kroky k získání kopie dokumentu k archivním a publikačním účelům.

Ručně kreslená Lolova mapa Výpustku z roku 1807 patří k největším exponátům vídeňského archivu. Její rozměr je neuvěřitelných 175 × 196 cm. V místě dnešní kotelny, kde byly kdysi dvě jeskynní patra nad sebou, Lola nalepil chlopeň se zobrazením horního patra. Při srovnání se současnou mapou se ukázalo, že i když stav podzemních prostor se v některých částech značně změnil, zaměřené směry i rozměry jsou zmapovány precizně, pouze směr Nízké chodby je nepatrně odkloněn od skutečnosti. Mapa je doplněna obsáhlou textovou legendou, kde Lola slovně popisuje jednotlivé části jeskyně. Uvádí, kde jsou prostory bludiště nízké a kde naopak vysoké. Označuje prostory s výzdobou, popisuje přístup k propastem. Propasti samotné neprostoupil ani je nezmapoval. Jejich hloubku odhadoval pouze vhozením kamene. Zajímavé jsou zmínky o opakovaných návštěvách kněžny Josephiny Lichtenštejnové, která navštívila i hůře přístupné prostory. V Babické chodbě blízko betonové zdi s ventilátorem se dokonce údajně podepsala na stěnu. V těchto místech je však původní povrch stěn zničen, takže se podpis nezachoval. Zato se dochovalo několik podpisů Loly, v jednom místě i s letopočtem 1807, v tehdy nejzazších částech Výpustku, v odbočce z Nízké chodby a na konci chodby Knížecí. Lolova mapa Výpustku z roku 1807 je bezesporu nesmírně cenným historickým dokumentem, který zobrazuje a popisuje jeskyni v době před více než 200 lety. Elektronické i tištěné kopie jsou k nahlédnutí k dispozici v archivu Správy jeskyní České republiky v Průhonicích a v Blansku.

Autor pracuje na Správě jeskyní ČR

LITERATURA:

ABSOLON K. (1970): Moravský kras 2. Academia, Praha. 345 s. – MUSIL F. (2010): Výpustek bájná jeskyně u Křtin: její 400letá historie a význam. Acta speleologica, VOL. 1/2010. Správa jeskyní České republiky, Průhonice. 116 s. – LOLA A. (1807): Plan. Sammlungen des Fürsten von und zu Liechtenstein, Vaduz–Sien.

SUMMARY

Zajíček P.: The First Map of the Výpustek Cave Found-again

In 2011, the experts from the Department of Cave Management, Cave Administration of the Czech Republic found a place where a historically important document which had been considered lost or destroyed for more a century is archived. The document is the very first map of the Výpustek cave system located in the Moravský kras/Moravian Karst, hand-drawn by the engineer Antonín Lola by order of the landowner, the princely house of Liechtenstein in 1807. The extremely valuable original showing and describing the cave as it was more than 200 years ago and displaying remarkable size of 175 × 196 cm is kept in the Liechtenstein Museum in Vienna. Both hard and digital copies of the document can be seen at the Cave Administration of the Czech Republic archives at Průhonice near Prague and in Blansko.